

Анатолій Донцов

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

E-mail: donts.anatoly2014@yandex.ru

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНИХ ВІДНОСИН

Анотація: розглядаються актуальні питання формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів в процесі формування колективних відносин. Особлива увага приділяється пошуку нових можливостей, вимог та підходів щодо оптимізації навчально-виховного процесу. Розкрито деякі елементи експериментальних технологій формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів. Констатуються матеріали власних емпіричних досліджень з формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів.

Ключові слова: навчально-виховний процес, ціннісні орієнтації, студентська група, моральні відносини, педагогічні технології.

Anatolii Dontsov

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Pedagogy, V. N. Karazin Kharkiv National University; Kharkiv, Ukraine

E-mail: donts.anatoly2014@yandex.ru

VALUE-ORIENTED DEFINITENESS FORMATION OF FUTURE TEACHERS IN THE SYSTEM OF COLLECTIVE RELATIONS

Abstract: the current questions of value-oriented definiteness formation of future teachers in collective relations formation process are examined. The special attention is paid to the search of new possibilities, requirements and approaches to optimization of educational process. Some elements of experimental technologies of value-oriented definiteness formation of future teachers are exposed. Material of empiric researches are stated in relation to value-oriented definiteness formation of future teachers.

Keywords: educational process, value orientations, student group, moral relations, pedagogical technologies.

Анатолій Донцов

ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТАЦИОННОЙ ОПРЕДЕЛЕННОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В СИСТЕМЕ КОЛЛЕКТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация: анализируются актуальные вопросы формирования ценностно-ориентационной определенности будущих учителей в системе коллективных отношений. Особое внимание уделяется поиску новых возможностей, требований и подходов к оптимизации учебно-воспитательного процесса. Раскрыты некоторые элементы экспериментальных технологий формирования ценностно-ориентационной определенности будущих учителей. Констатируются материалы собственных эмпирических исследований по формированию ценностно-ориентационной определенности будущих учителей.

© Анатолій Донцов, 2016

Ключевые слова: учебно-воспитательный процесс, ценностные ориентации, студенческая группа, нравственные отношения, педагогические технологии.

Anatolii Dontsov

An extended abstract of a paper on the subject of:

“Value-oriented definiteness formation of future teachers in the system of collective relations”

Problem setting. The article focuses on the problem of valued-orientation definiteness formation of future teachers in modern terms as one of the leading directions of improvement of the professional pedagogical personnel training system. It is mentioned that mastering and orientation of personality's orientation in the system of universal socio-cultural and moral values are the important pedagogical condition of the comprehensive harmonious personality formation of a specialist capable of ingenuity and generation of new scientific approaches and ideas. A hypothesis is endorsed that the process of valued-oriented definiteness formation of future teachers is optimized on condition of the use of technologies of collectively-mediated formation of personality.

It is stated that creation of social valuation is one of the leading mechanisms of value-oriented definiteness formation, therefore, while solving the mentioned problem, special attention has to be paid to inoculation of the future teachers with, first of all, all socially meaningful system of moral values and value orientations.

Recent research and publications analysis. The modern scientific developments of the considered problem are analyzed in the article. In particular, the attempts are examined that are made to study the problem of value base determination of personality-based education are established, to form professionally value orientation and humanist values of future teachers, to form professionally value orientation and humanist values of future teachers, to form value orientation of medical students during the study of humanities. Nevertheless, it is found that the problem of value-oriented definiteness formation of a personality has not get the proper attention yet as an element of pedagogical personnel training in current terms.

During the development of methods of practical realization of consistencies value-oriented definiteness formation of future teachers, in the first place the consistency is formulated, according to which achievements of internal value-oriented definiteness formation future teacher in terms of immature social surrounding or self-isolation from it cannot be effective.

Paper objective. Some objectives of the experimental work are examined, that are achievement of optimum accordance of estimating judgments of "small group" not only to the criterion of "unity" but also to the requirements of objectivity and impartiality. The set task is completed on the condition of achievement of high-level formation of the world view and moral consciousness by members of a student group during scientific cognitive, reproductive, play and creative activity.

Moral development of the student group in the conducted research is subject to the analysis according to moral criteria which characterize definition correlation of the good and the bad. In such a case typification of moral development of student groups depended on the criteria of their socio-cultural and moral development.

The range of achievement of value-oriented definiteness formation of personnel in the system of socio-cultural values in the experimental research showed the correlation of interpersonal relations and socially important feature of activity, on the one hand, and is anti-civil or socially dangerous orientation, on the other hand. The noted criteria are examined as two polar opposites which characterize the level of filling of students joint activity with moral maintenance.

Paper main body. *The paper outlines that the moral culture of future teachers plays a significant role in their value-oriented definiteness formation. Criteria and factors that influence formation of future teachers moral culture are selected on the basis of conception of object-activity mediation of group interpersonal relations. The provided materials are part of the author's research conducted at V. N. Karasin Kharkiv National University, and they confirm the considerable impact of formal and informal leaders on value-oriented definiteness formation of future teachers.*

Special attention is paid to the analysis of problem of forming of the correct ideas of value by future teachers in accordance with the system of scientific knowledge about a man and society. The methodical requirements are discovered in relation to communication standards formation as a condition of exchange cross-fertilization of value-oriented attitude of students to the system of moral values, as the realization success of stimulation technology of value-oriented definiteness of future teachers depends on their general intellectual development and rich culture of ethical thinking.

Conclusions of the research. *In is stated that the mechanism of the normative-value formation of a student's personality can be activated in such directions: 1) on the basis of common cultural development by mastering humanities; 2) use of methods of emotion-feeling and rationally logical influence: analysis of real-life situations, self-examination of actions, moral-reflexive analysis, empathy, seeking success; 3) improvement of general socio-ethical competence; 4) shaping of independent analysis of moral values and norms that provides the employment of methods of impact on students' existence sphere; 5) formation of knowledge about a person's psychological features and psycho correction skills; 6) development of a personality's autonomous norms values structure.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів в сучасних умовах є одним провідних напрямків удосконалення системи професійної підготовки педагогічних кадрів. Особливо нагальною зазначена проблема виступає у контексті підвищення загальнолюдської і професійної вихованості майбутніх учителів, що характеризує їхню професійну готовність до організації кваліфікованої навчально-виховної роботи в умовах загальноосвітньої школи. Адже засвоєння і орієнтація особистості на систему загальнолюдських соціокультурних і моральних цінностей є важливою педагогічною умовою формування патріотичних почуттів і переконань майбутнього фахівця.

Утворення соціальної оцінки є одним з провідних механізмів формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів, тому прищеплення майбутнім учителям суспільно значущої системи цінностей для системи вищої освіти є завданням вкрай актуальним. Складність цього процесу полягає в тому, що соціальна оцінка майбутніх учителів не завжди відповідає об'єктивним критеріям моральності і має суттєві розбіжності з об'єктивними уявленнями про добро і зло, комічне і трагічне, ганебне і піднесене. Найчастіше це траплялось тоді, коли рівень розвитку моральної свідомості найближчого соціального оточення майбутнього вчителя знаходиться на стадії примітивних, або помилкових моральних уявлень і переконань.

Практика засвідчує, що деякі негативні вчинки або явища соціальної дійсності не завжди мають об'єктивну моральну оцінку з боку майбутніх учителів. Велику роль у формуванні ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів і соціально значущої мотивації поведінки відіграє сімейне виховання, але значні потенційні можливості виховного процесу містяться в первинному навчальному колективі, який є основним об'єднуючим чинником між майбутнім вчителем і вищим навчальним закладом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних наукових розробках здійснювались спроби дослідження проблем визначення ціннісних основ особистісно-орієнтованого виховання, формування професійно ціннісних орієнтацій та гуманістичних цінностей майбутніх учителів [2; 5; 7; 8]. Досліджено особливості теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування духовно-ціннісних орієнтацій студентів, серед яких виділяються: створення духовно насиченого освітнього середовища, перехід з прямого управління на рівень самоуправління навчальною діяльністю, актуалізація критичного мислення студентів через застосування методів проблемного навчання, інтерактивних, креативних методів, критичного читання і писання [4, с.14-15].

Виявлено змістовний компонент професійно-ціннісних орієнтацій та процесуальний механізм їх формування. Серед педагогічних умов формування професійно-ціннісних орієнтацій зазначаються такі: організація і стимулювання рефлексивної діяльності студентів з метою орієнтації на професійні цінності, розробка спеціального курсу знань, використання діалогових технологій тощо. Дослідниками визначено систему критеріїв сформованості ціннісних та професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі їхньої професійної підготовки.

Суттєва закономірність засвоєння майбутнім вчителем соціально значущих моральних норм і цінностей полягає в тому, що він завжди знаходиться під впливом ціннісно-орієнтаційної спрямованості свого найближчого соціального оточення. Отже, у попередніх дослідженнях наголошується на тому, що ефективність педагогічної технології, яка впроваджується у навчально-виховний процес, має визначатись конкретним контингентом студентів, психолого-педагогічними умовами педагогічного процесу і професійними й особистісними якостями викладача [6, с. 146]. Дослідники вказують на необхідність використання комплексного підходу щодо формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попередні наукові розробки можна розглядати як позитивний внесок в пошук і примноження нового наукового знання стосовно зазначеної проблеми. Але, водночас, проблема формування ціннісно-орієнтаційної визначеності особистості як елемент підготовки педагогічних кадрів потребує більш ретельного дослідження, оскільки в попередніх науково-дослідницьких започаткуваннях недостатня увага приділяється вивченню і підбору соціокультурного змісту ціннісних орієнтацій майбутніх учителів, а також аналізу характеру і специфіки впливу найближчого соціального оточення на процес генерації системи соціокультурних цінностей і ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів.

Формулювання цілей статті. У розробці методів практичної реалізації закономірностей формування майбутніх учителів насамперед розроблялась закономірність, згідно з якою досягнення внутрішньої ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутнього вчителя в умовах незрілого соціального оточення, або самоізоляції від нього не може бути ефективним. За даних умов проби використання елементів особистісно орієнтованого виховання, хоча і можуть сприяти деяким позитивними зрушеннями у вихованні, але вони несуть в собі загрозу формування егоїстичних рис характеру майбутнього вихователя, що є несумісним з його професійною діяльністю. Тому формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів розглядалось з позиції розробки *технології колективно-опосередкованого виховання*. Отже, **метою** даної статті є дослідження педагогічних закономірностей формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів у системі колективних відносин, що

дасть можливість визначити об'єктивні вимоги та нові підходи щодо удосконалення організації навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження впливу студентської групи на формування моральної культури майбутніх учителів передбачало аналіз співвідношення критеріїв розвитку “малої групи” і “колективу”, адже, якщо в групі немає узгодженості оцінювальних суджень, поглядів і переконань, вона не здатна виконувати свою виховну функцію.

У процесі експериментальної роботи ми намагались досягти такого співвідношення, щоб оцінювальні судження “малої групи” відповідали не лише критерію “єдності”, а й вимогам об'єктивності та неупередженості, що досягалось за умов високого рівня сформованості світогляду і моральної свідомості членів колективу. Майбутні вчителі включались до різноманітних за змістом і формою видів діяльності: науково-пізнавальної, репродуктивної, ігрової і творчої. Такий підхід дав змогу максимально наблизити спільну діяльність студентів до їхніх інтересів і потреб, зробити її особисто значущою для кожного з них.

Моральний розвиток студентської групи у проведеному дослідженні підлягав аналізу за моральними критеріями, які характеризують співвідношення дефініцій добра і зла. За такої умови типізація морального розвитку студентських груп була підпорядкована критеріям їхнього соціокультурного і морального розвитку. Діапазон досягнення ціннісно-орієнтаційної визначеності колективу в системі соціокультурних цінностей у експериментальному дослідженні відображав співвідношення опосередкування міжособистісних стосунків, з одного боку, суспільно значущим характером діяльності, а з іншого - її антигромадською або соціально небезпечною спрямованістю.

Зазначені критерії розглядались як дві полярні протилежності, що характеризують рівень наповнення спільної діяльності моральним змістом, тому в проведенні експериментальної роботи ми намагались активізувати на психологічних тренінгах та практичних заняттях елементи групового і колективного пошуку у вирішенні поставленої морально-етичної проблеми.

Виходячи з концепції предметно-діяльнісного опосередкування групових міжособистісних відносин, серед критеріїв і чинників, що впливають на формування моральної культури майбутніх учителів в умовах студентської групи, виділялись:

- позитивна соціальна і світоглядна спрямованість її формальних і неформальних лідерів;
- ціннісно-орієнтаційна єдність групи з найбільш суттєвих і принципових соціальних-етичних питань;
- характер колективних моральних відносин довіри, поваги, взаємодопомоги;
- відповідність психологічної атмосфери в групі гуманістичним судженням, поглядам і переконанням.

Деформація моральної свідомості майбутніх учителів відбувається не лише під впливом соціальних негативних чинників, але й тоді, коли помилкові світоглядні погляди підтримуються думкою більшості студентської групи. Експериментальні заходи містили *гуманітарну експертизу і консультування як особливий вид практичного додатку комплексу наукових знань про мораль і виховання [3, с. 4], ділові й рольові ігри, діалоги щодо ситуації морального вибору вчинка: “Своє майбутнє будемо разом”, “Пізнай іншого”, “Ми і сучасність”; диспути: “Що таке моральна свобода?”, “Що означає бути патріотом-колективістом?”, “Чи потрібна нам вільна мораль?”. У*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

процесі дослідження встановлено, що виховний вплив студентського колективу реалізація ціннісно-орієнтаційного концепту формування моральної культури майбутніх учителів залежить від рівня розвитку пізнавальних потреб і зрілості колективної думки, яка здатна дати об'єктивну моральну оцінку різним вчинкам і явищам соціальної дійсності.

У навчально-виховному процесі важливо сформувати таку світоглядну позицію майбутніх учителів, яка б відповідала гармонізації його особистих і громадських інтересів. Але на практиці основна перешкода у формуванні такої світоглядної позиції полягає в тому, що в суспільстві ще існує розходження між належним і суцим, між ідеальними уявленнями про належне і реаліями життя, між гуманістичними і прагматичними критеріями сенсу людської діяльності.

Дослідження студентських груп Харківського національного університету (опитано 167 студентів), яке було проведене за методом соціометричного опитування, засвідчило, що здебільшого існує неузгодженість між формальними і неформальними лідерами. Причому неформальні лідери виділялися від інших завдяки своїм організаційним здібностям, заповзятливості, підвищеній соціальній активності, але поряд з цим вони виявляють індиферентне ставлення до навчання. Це виявлялося в систематичних пропусках занять, у відсутності бажання вести конспекти лекцій і, як наслідок, у низькому загальному рівні успішності. Відтак, виникала супереченість, з одного боку, між організаційними здібностями, соціальною активністю майбутнього вчителя, його прагненням до лідерства, а з іншого, низьким рівнем соціально значущої орієнтації та моральної мотивації поведінки неформальних лідерів.

Поряд з цим, матеріали досліджень засвідчили, що майбутні вчителі, які виявляли позитивне ставлення до навчання і мали високу успішність, не сприймалися студентами за неформальних лідерів, оскільки лідерство вони оцінювали з інших соціальних і моральних критеріїв. Але основна проблема полягала в тому, що майбутні вчителі, які мали високі показники у навчанні, не складали переважної більшості в студентських групах, і тому мали незначний вплив на формування громадської думки студентського колективу.

Активізація виховної функції студентської групи зумовлена зрілостю і об'єктивністю оцінювальних суджень та поглядів студентів стосовно морально-етичних питань колективної діяльності, в якій центральне місце посідає процес засвоєння наукових знань, вмінь, навичок і набуття моральних, професійних та інших соціально значущих якостей.

Враховуючи положення про те, що у вихованні позитивного ставлення особистості до навчання вирішальну роль відіграє усвідомлення нею соціальної цінності наукових знань, у процесі експериментальної роботи ми намагались переконати майбутніх учителів у тому, що наукові знання містять в собі не лише об'єктивну, всебічну інформацію про різноманітні природні та соціальні процеси і явища, а й розкривають основний зміст належного в розвитку моральних відносин, різних соціальних спільнот і кожної людини.

У процесі застосування *технології гуманітарної експертизи з питань моральної культури і сучасного етикету* особливе значення приділялось формуванню правильних ціннісних уявлень майбутніх учителів стосовно системи наукових знань про людину і суспільство. Формувались вміння аргументовано викладати свою позицію про належне і сутнє, справжні та хибні соціальні і моральні цінності, завдяки чому утворювалась найбільш об'єктивна соціальна оцінка студентською групою предметів

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

та явищ, що мають моральний сенс. Соціальна оцінка майбутніх учителів утворювалась не лише під впливом навчальної діяльності, але й у процесі організації позааудиторних виховних заходів, таких як *круглі столи, ділові ігри, “мозкові атаки”, конференції з організації педагогічної практики, читацькі конференції, диспути і дискусії, конкурсні вікторини, дні факультетів, вечори зустрічей з цікавими людьми, вечори запитань та відповідей, вечори пам’ятних дат, конкурсні вечори з елементами театралізації.*

Соціальна і моральна оцінка майбутнім вчителем своїх вчинків і явищ соціальної дійсності залежала не лише від рівня його інформованості з питань соціальної практики. Невизначеність цієї проблеми полягала в тому, що деяка частина майбутніх учителів, поряд з високим рівнем інформованості, була схильна висловлювати неправильні оцінювальні судження з питань соціальної та моральної орієнтації особистості. Так, наприклад, матеріали дослідницьких бесід і інтерв’ю зі студентами свідчать, що 56% опитаних орієнтовані передусім на задоволення своїх матеріальних потреб без відповідного трудового внеска.

Такі оцінювальні судження пояснювались значними розбіжностями між думкою і словом, між словом і вчинками соціальної спільноти, що оточує майбутнього вчителя. Все це часто призводило до різних моральних і соціально-педагогічних конфліктів між студентською молоддю і представниками старших поколінь, коли поведінка старших не відповідала моральним судженням і переконанням молоді.

На необхідність запровадження більш досконалих технологій моральної освіти серед майбутніх учителів вказувало й те, що, як доведено матеріалами опитування, в студентському колективі майже не засуджувалось нахабство і користолобство. Але саме вони спонукають особистість не лише до порушення моральних, а й правових норм. За результатами наших дослідницьких бесід, було встановлено, що нахабство і бажання мати власну користь з будь-якої діяльності блокували всі інші морально-регулятивні чинники поведінки майбутніх вчителів.

Під впливом користолобства, як правило, зневажаються колективні і суспільні інтереси, думка більшості. В умовах загострення проблем виживання кожної особистості і суспільства все більш високої практичної значущості набували такі якості, як заповзятливість, вправність, діляцтво тощо. Потреба в забезпеченні певного рівня існування іноді спонукала майбутніх учителів до прийняття більш рішучих дій і вчинків, навіть таких, які розходяться із загальнолюдськими моральними нормами.

У процесі організації експериментальної роботи ми враховували й те, що на формування соціокультурних орієнтацій майбутніх учителів і їхнього оцінювального ставлення до різних явищ соціальної дійсності впливає цілий комплекс суб’єктивних і об’єктивних чинників, які мають певну упорядкованість. У цьому процесі відігравали велику роль макросередовище, засоби масової інформації, сім’я, вузівська гуманітарна освіта, студентська група, неформальні дружні компанії. Відтак, під впливом найближчого соціального оточення і спілкування утворювалась неповторна індивідуальна своєрідність ціннісно-орієнтаційної позиції.

Свобода обміну думками під час ділових ігор “Моральний кодекс вчителя”, “Культура совісті”, “Толерантність”, “Педагогіка успіху” сприяла формуванню колективної думки. Відвертість деяких майбутніх учителів іноді виглядала некоректною за змістом, оскільки вона порушувала міру припустимого, хоча, водночас, відкритість і відвертість майбутніх учителів свідчила про їхнє моральне розкріпачення і давала можливість викладачеві своєчасно вносити певні корективи в процесі формування

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

оцінювального ставлення до системи моральних цінностей, що підпорядковані ідеї гуманізації людських стосунків. Проблема колективної відвертості майбутніх учителів тісно пов'язана з вихованням почуття міри, тактовності, поваги до думки більшості, гуманного ставлення до кожного члена колективу.

Аналіз проблеми розвитку групових комунікативних зв'язків і колективного спілкування свідчить, що, з одного боку, воно має бути відвертим і відкритим, з іншого — міра відвертості повинна визначатись тим поняттям тактовності, яке відповідає критеріям культури спілкування. На важливість дотримання цієї вимоги вказували матеріали нашого опитування, згідно з якими встановлено, що майбутні вчителі не поважають інших людей за брехню і невідвертість (52 %), значно менше — за егоїзм та ігнорування думки колективу (29 %), наклепництво, балакучість і лицемірство (21 %), відсутність розуму (11 %). З боку студентського колективу значно менше засуджуються такі негативні властивості особистості, як користолюбство, боягузтво, нахабство та зневага до себе.

У процесі проведення ділових ігор “Спілкуємося вчасно”, “Треба познайомитись”, “Комунікативний успіх”, “Діємо разом”, спрямованих на формування культури спілкування, ми намагались дотримуватись таких методичних вимог:

- визнання права співрозмовника на свою думку;
- дотримання почуття міри у висловлюваннях, тривалості монологічного звернення та емоційній наповненості виступу;
- врахування типу та особливостей культури мислення майбутнього вчителя;
- врахування попереднього інформаційно-пізнавального досвіду співрозмовника,
- виявлення чинників, що сприяють утворенню хибних переконань;
- тактовне і коректне визнання своїх помилок і неточностей;
- уміння коректно визнавати свої помилки і неточності;
- коректне пояснення хибності неетичних стереотипів мислення співрозмовника;
- поступовість і поетапність переконання;
- чіткість і ясність змісту співбесіди;
- володіння вміннями і навиками технології запитань;
- наближення своєї аргументації до особистого досвіду співрозмовника;
- використання яскравих прикладів і фактів;
- використання інформації, яка рівною мірою може бути відомою майбутнім вчителям і викладачеві.

Процес утворення ціннісних орієнтацій майбутніх учителів знаходиться під подвійним впливом: з одного боку, під впливом гуманітарної освіти і засобів масової інформації, які підвищують загальну інформованість з етичних проблем суспільно-економічного життя, а з іншого - під впливом сім'ї і найближчого неформального соціального оточення. Отже, моральні погляди і переконання майбутніх учителів формувались не лише в процесі виховної роботи, а й під впливом освоєння соціальної практики, тому серед них була помічена суттєва розбіжність між достатньою інформованістю з питань соціальної практики і здатністю давати правильну моральну оцінку різним соціальним явищам, подіям і вчинкам.

Успішність реалізації технології стимулювання ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів залежала від їхнього загального інтелектуального розвитку та високої культури етичного мислення. Враховуючи, що в сучасних умовах запрова-

дження досконалих інформаційних систем, завдяки яким особистість має доступ до будь-якої інформації, вихованню культури етичного мислення приділялась особлива увага.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Аналіз проблеми формування ціннісно-орієнтаційної визначеності майбутніх учителів у системі колективних відносин надав можливість встановити, що зазначений виховний процес можна активізувати в таких напрямках: 1) на основі загальнокультурного розвитку: освоєння курсів “Філософія”, “Культурологія”, “Історія української культури”; 2) використання методів емоційно-чуттєвого і раціонально-логічного впливу: аналіз життєвих ситуацій, самоаналіз вчинків, морально-рефлексивний аналіз, співпереживання, прямування до успіху; 3) підвищення загальної соціально-етичної компетентності: освоєння курсів “Соціологія”, “Етика і естетика”, спецкурсів “Моральна саморегуляція особистості”, “Моральна культура особистості”, “Культура спілкування”, “Культура морального вибору”, “Культура творчості”; 4) формування вмінь самостійного аналізу моральних цінностей і норм, що передбачає використання методів впливу на екзистенційну сферу студентів: розсудливість, порада, доручення, самооцінка, нормативний самоаналіз; 5) формування знань про психологічні особливості людини і навиків психокорекції: освоєння курсів “Професійна педагогіка і психологія”, “Психологія і педагогіка вищої школи”, спецкурсів “Рефлексивний самоаналіз”, “Основи психокорекції”.

Моральна зрілість студентської групи має визначатись не лише типом взаємовідносин між студентами, змістом, характером і метою їх спільної діяльності, але й рівнем розвитку її нормативно-ціннісної структури, в якій елемент примусовості знижується в міру сформованості морально-регулятивних якостей кожного члену студентського колективу.

У процесі організації виховної роботи суспільно значуща мета колективної діяльності має поступово переходити у внутрішню морально-психологічну структуру кожного майбутнього вчителя, тому ми вважали за необхідне розширення ціннісно-світоглядної орієнтації студентського колективу щодо системи соціокультурних і моральних цінностей.

Список літератури:

1. *Бондаревская Е. В.* Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания / Бондаревская Е. В. // Педагогика, - 1995. - № 4. – С. 29-36.
2. *Волкова В. А.* Формирование профессионально ценностных ориентаций будущего учителя музыки: дисс... канд. пед. наук: 13.00.01 / Волкова Вера Андреевна. – К., 2000. – 189 с.
3. Гуманитарная экспертиза: Возможности и перспективы. – Новосибирск: Наука, Сиб. отделение, 1992. – 224 с.
4. *Давидова Ж. В.* Педагогічні умови формування духовно-ціннісних орієнтацій студентської молоді: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. – Харків, 2013. – 20 с.
5. *Денисенко В. В.* Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис... канд. пед наук: 13.00.04. – Херсон, 2005. – 19 с.
6. *Дзундза А. І.* Систематизація ознак сучасних освітніх технологій // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки, Зб. наук. праць / Редкол.: Т.І. Сущенко та ін. – Запоріжжя. – 2007. – С. 143-148.

*ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ*

7. Кузнецова В. Г. Формування гуманістичних цінностей майбутніх учителів: дис... канд. пед. наук.: 13.00.04. – Луганськ, 2001. – 195 с.

8. Скрябіна Т. О. Формування ціннісних орієнтацій студентів вищих медичних навчальних закладів у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Луганськ, 2010. – 227 с.

References:

1. Bondarevskaya E. V. Valued bases of the personality-oriented education / Bondarevskaja E. V. // *Pedagogika*, - 1995. - № 4. – S. 29-36.

2. Volkova I. A. Forming professionally the valued orientations of future music master: dis... канд. пед. наук: 13.00.01 / Volkova Vera Andreevna. – К., 2000. – 189 s.

3. Humanitarian examination: Possibilities and prospects. - Novosibirsk: Nauka, Sib. otdelenie, 1992. – 224 s.

4. Davidova J. V. Pedagogical terms of forming of the spiritually-valued orientations of student young people: avtoref. dys. kand. пед. наук: 13.00.07. – Kharkiv, 2013. – 20 s.

5. Denisenko V. V. Forming of the valued orientations of future teachers of initial classes: avtoref. dys... канд. пед. наук: 13.00.04. – Kherson, 2005. – 19 s.

6. Dzundza A.I. Systematization of signs of modern educational technologies // *Pedahohika i psyholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti: problemy i poshuky*, Zb. nauk. prats' / Redkol.: T.I. Suschenko ta in. – Zaporizhzhia. – 2007. – S. 143-148.

7. Kuznecova V. G. Forming of the humanisms values of future teachers: dys... канд. пед. наук.: 13.00.04. – Luhans'k, 2001. – 195 s.

8. Skryabina T.O. Forming valued orientations of students of higher medical educational establishments in the process of study of disciplines of socially-humanitarian cycle: dys. kand. пед. наук: 13.00.04. – Luhans'k, 2010. – 227 s.

Стаття надійшла до редакційної колегії 8.03.2016